

TÜRKİYE’DE TARİH ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Hülya SADIK YILMAZ**

Halil Ersin AVCI***

Özet

Bu çalışmanın amacı ülkemizde tarih öğretimine ilişkin yaşanan problemleri mevcut literatür ışığında değerlendirmektir. Bu amaçla yaşanmakta olan sorunların geçmişten günümüze kadar bir değerlendirmesi yapılmış ve tarih öğretimi çerçevesinde ortaya çıkan problemler çeşitli başlıklar altında gruplandırılarak tartışılmıştır. Buna göre ülkemizde tarih öğretiminde karşılanan problemler: tarih öğretiminin amaçlarından kaynaklanan problemler, tarih dersi kitaplarından ve müfredattan kaynaklanan problemler, ders materyallerinin eksikliğinden kaynaklanan problemler, tarih öğretmenlerinin eğitimindeki eksikliklerden kaynaklanan problemler, tarihi mekânlara kullanılmamasından kaynaklanan problemler, yöntem ve teknik seçiminden kaynaklanan problemler olarak gruplandırılabilir. Sonuç olarak bu problemler çerçevesinde tarih öğretiminin yeniden gözden geçirilmesi ve ülkemizde hâlihazırda uygulanmakta olan yeni öğretim anlayışı kapsamında tarih dersinin öğretimindeki özel durumları da göz önünde bulundurmak suretiyle etkili bir tarih öğretimine ulaşılabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: eğitim, müfredat, tarih, tarih öğretimi

Gönderilme Tarihi: 08.07.2018

Kabul Tarihi: 12.12.2018

* Bu makale birinci yazarın “Tarih öğretmenlerinin Tarih Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans çalışmasının bir bölümüne dayanılarak hazırlanmıştır.

** Doktora Öğrencisi, hulya2129@hotmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, halilersinavci@gmail.com

A RESEARCH ON ENCOUNTERED PROBLEMS IN HISTORY TEACHING IN TURKEY

Abstract

The aim of this study is to evaluate the encountered problems of history teaching in view of the current studies in Turkey. For this reason the encountered problems from past to present are evaluated and these problems are classified based on several titles and discussed. In this framework, the encountered problems with history teaching in Turkey were the problems arising from history teaching aims, the problems arising from curriculum of the history course, deficiencies of course materials, the problems arising from deficiencies in education of history teachers and selected method and technique. In addition, another important problem; the historical places are not used in history teaching in Turkey. As a result we have confirmed that in framework of the problems mentioned, the history teaching in Turkey have to be re-looked over and be handled in within of context of the new teaching approach functioned in the current curriculum in our country. We can reach the effective history teaching, taking into consideration that the history teaching has a special situation in that process.

Keywords: *education, curriculum, history, history teaching*

Giriş

Geçmiş merak etmek, insanoğlunun temel özelliklerinden biridir. Bu nedenle her dönemde gerek dini mekânlarda gerekse de saraylarda gençlere geçmişe ilişkin bilgiler verilmiştir. Daha sonraki dönemlerde, farklı tarih anlayışları ve toplumların kendi düşünce özellikleri doğrultusunda eğitim kurumlarında tarih öğretimi önemli olmuştur (Çağlayan, 1981: 29). Batı tarihçiliği geleneği Heredotos (İ.Ö. 4.yüzyıl) ve Thukydides (İ.Ö. 4. Yüzyıl) ile Eski Yunan’a; Livius, Tacitus ve Plutarkhos (İ.S. 50-120) ile de Roma İmparatorluğu’na uzanır. Her ne kadar önceleri Ön Asya denetim olaylarının kaydına, kral listeleri gibi malzemelerin toplanmasına rastlanmışsa da tarihsel düşüncenin eski Yunan’da çıktığı gözlenmiştir (Özbaran, 2002: 66). Safran’a (2002) göre dünyada tarih, başlangıçta hükümdar adaylarını idarecilik sanatına hazırlamak için uygulanan bir disiplin olmuştur. Buna ilaveten o tarihi, geçmişte klasik dillerin öğretimi için ihtiyaç duyulan araçları-gereçleri sağlayan bir yardımcı olarak kaldığı da sözlerine ilave etmiştir. Ayrıca Safran’ın da belirttiği gibi 16.yüzyıldan itibaren ise tarih araştırmaları, dini kaynakların anlaşılması noktasında önemli bir araç olmuştur (Safran, 2002: 76).

Osmanlı döneminde Tanzimat fermanından önce tarih öğretiminde genel tarih dersleri ile birlikte Osmanlı ve İslam Tarihi dersleri veriliyordu. Bu anlayış, bazı değişikliklerle birlikte Cumhuriyet dönemine kadar devam ettirilmiştir. Bununla birlikte batılılaşma hareketleri hem tarih yazımında hem de öğretiminde önemli değişimlere yol açmıştır (Çapa, 2012: 1). 1869 yılında Saffet Paşa’nın ilk Maarif Nazırlığı döneminde hazırlanan ve yayımlanan Maarif-i Umûmiye Nizamnamesinde ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerindeki mekteplerde tarih derslerine yer verilmiştir. Bu dersler Sıbyan mekteplerinde “Muhtasar Tarih-i Osmanî”, Rüşdiye mekteplerinde “Tarih-i Umûmî ve Tarih-i Osmanî”, Kız Rüşdiye mekteplerinde “Muhtasar Tarih ve Coğrafya”, İdadiye mekteplerinde “Tarih-i Umûmî”, Sultanî mekteplerinde “Tarih”, ve Dârümuallimînin Rüşdiye şubesinde “Tarih-i Umûmî” adıyla belirlenmiştir (Kayaoğlu, 2001: 425-435). Aynı şekilde Tanzimat dönemiyle birlikte tarih öğretiminde kullanılmak üzere birçok tarih ders kitabı hazırlanmıştır (Çapa, 2012: 1).1890 yılında II. Abdülhamit döneminden itibaren tarih öğretiminde kısıtlamalara gidildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Çapa’nın (2012:7) Baymur’dan aktardığı gibi 1893 yılında çeşitli eğitim kademelerinde genel tarih derslerine yer verilmemiştir (Baymur, 1945: 7-10). İkinci Meşrutiyet, tarih öğretimi ve yeni kitapların hazırlanmasına olanak sağlayacak gelişmelere yol açmıştır. İkinci Meşrutiyetle birlikte gelişen uygun ortam, birçok ders kitabının hazırlanmasını ve tercüme edilmesini sağlamıştır. Buna

ilaveten bu dönemde tarih öğretim metotları konularında yazılar yayınlanmıştır (Çapa, 2012: 9).

1921 yılında bir eğitim müfredatını düzenlemek için toplantılar yapılmış, ancak bu yıllarda tüm ağırlık Milli Mücadeleye verildiğinden etkili bir uygulamaya geçilememiş ve eski programların uygulanmasına ve aynı ders kitaplarının okutulmasına devam edilmiştir (Şimşek, 2012). 1924 yılında ilkokul, ortaokul ve lise programları yeniden düzenlenmiş ve eğitim kademelerine uygun ders kitapları hazırlanmıştır (Çapa, 2002:40). 1943, 1949, 1974 ve 1982 yıllarında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şuralarında yapılan görüşmeler ve alınan kararlar önemli olmuştur (Şimşek, 2012:1). 1961 yılında toplanan komisyon ilkokul programlarında yapılması gereken değişiklikleri kapsayan bir raporu milli eğitime sunmuş ve tarihle ilgili konuların işlenişinde ise 1958 yılındaki tarih öğretim programının ilgili maddeleri esas alınarak aynen devam ettirilmiştir. Buna göre “Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık” dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında bir araya getirilmiştir (Ata, 2002: 46)

1976-1977 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere bir öğretim programı üzerinde çalışılmış ve kabul edilmiştir. Bu programın genel amaçları temelde öğrencilere genel tarih kültürü ve bilinci kazandırmayı hedeflemiştir. Ek olarak az da olsa eleştirel düşünme, sorumluluk alma, bir başkasına saygı gösterme gibi insan hak ve özgürlüklerine dikkat çekilmiştir. Ancak bu öğretim programı uygulanmamış, 1976 yılında kabul edilen başka bir tarih öğretim programı uygulamaya geçirilmiştir. Uygulamaya geçirilen bu program önceki bir programa benzemekle birlikte bazı bölümleri çıkarılmış ve sadeleştirilmiştir (MEB, 1975:44). Turan, bu programın özellikle beceri ve demokrasi eğitimi bakımından önemli tutumları ve davranışları amaçlamasını dikkate değer bulmuştur (Turan, 2015: 144). 1991-1992 yıllarında “Ders Geçme ve Kredi Sistemi” ne geçilmiştir. Bu sistemde tarih öğretiminde zorunlu ve seçmeli derslere yer verilmiştir. Ancak yeni uygulamada da 1983 yılındaki tarih dersi öğretim programının genel ilkeleri korunmuştur (Turan, 2012:112). Genel olarak 1980 yılından sonra, dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ülkemizde tarih öğretimi programlarının genel amaçlarına ve içeriğine yönelik itirazlar başlamıştır (Turan, 2015: 144-145). Daha sonraki dönemlerde ise akademik düzeyde tarih öğretim programlarının içeriklerine yönelik araştırmalara yer verilmiştir (Safran, 1993: 35-36; Demircioğlu, 2004:74). Bu çalışmada tarih öğretimine ilişkin bu problemler mevcut çalışmalar çerçevesinde yeniden düzenlenerek aşağıdaki başlıklarda değerlendirilmiştir.

A-Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Ülkemizde tarih öğretimine ilişkin sorunlar geçmişten günümüze kadar akademik olarak değerlendirilmiş ve bu yönde araştırmalar yapılmıştır. Safran, ülkemizde tarih öğretiminin sorunlarını dört ana başlık altında toplamıştır. Ona göre Türkiye’de tarih öğretimiyle ilgili problemler: müfredat, ders kitapları, öğretmenlerin eğitimi ve eğitim-öğretim programından kaynaklanan problemlerdir (Safran, 2002: 78).

1. Tarih Öğretiminin Amaçlarından Kaynaklanan Problemler

Ülkemizde tarih öğretim programının içeriği ve amaçlarının öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleriyle uyumlu olmadığı ve buna bağlı olarak tarih öğretmenlerinin tarih öğretiminde verimli olamadıkları ifade edilmektedir (Dinç, 2004). Dinç, araştırmasında tarih dersi öğretmen adayı, öğretmen ve eğitimcilerinin mevcut tarih öğretim programı ve tarih öğretiminin amaçları konularındaki görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırmada, tarih öğretmenlerinin tarih öğretim müfredatının mevcut durumu ile tarih dersinin genel işleyişinden memnun olmadığını bildirilmiştir. Araştırmada ilginç olan bir konu da tarih dersi müfredat içeriğinin belirlenmesi ve bunun nasıl sunulması gerektiği ile ilgili konulardır. Araştırmada, katılımcıların bazısı ulusal bir bakış açısı çerçevesinde tarih öğretimini savunurken katılımcıların büyük çoğunluğu ise evrensel, ulusal ve yerel konuların bir bütünlük içinde verilmesi ve tarihsel konuların farklı bakış açıları üzerinden değerlendirilmesinden yana fikir belirtmiştir. Bruno-Jofre ve Schiralli (2002) John Dewey’in tarih anlayışı kapsamında tarih eğitiminde sorgulayıcı bir modeli geliştirmek noktasında yaptıkları araştırmada, modelin öğrencilerin sorgulama ve analiz etmek özelliklerine önemli bir katkı sağladığını bildirmişlerdir. Araştırmacılar bu şekilde bir tarih eğitiminin gerçekleştirilmesi için tarih öğretmenlerinin çok disiplinli bir yöntemle hazırlanmalarının önemli olduğunu belirtmiştir. Araştırmada, yeni gelişmeler ve uluslararası bütünleşmenin çok önem kazandığı çağımızda resmi tarih öğretiminin tek başına yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla yeni tarih müfredat programlarının da bu yeni gelişmeler çerçevesinde hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Arslan, “Neden Tarih Öğretiyoruz” adlı çalışmasında tarih eğitiminde amaçların dönemsel olarak belirlenmesi gerektiğini ve bu yeniden tanımlamada evrensel yaklaşımlar ve tarih yazıcılığındaki gelişmeler ile uyum içerisinde biçimlendirilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise bu yeni amaçlar çerçevesinde oluşturulmuş öğretim programları ve ders kitapları ile öğretim-yöntem tekniklerinde yeni yaklaşımların benimsenmesiyle mümkün olabileceği bildirilmiştir (Arslan, 2006). Dinç, başka bir araştırmasında, yeni tarih öğretim programına dikkat çekerek bu yeni progra-

mın yeterli katılımı hazırlanmadığını ve bu süreçte farklı bakış açılarına yer verilmediğini belirtmiştir. Araştırmacı, eski programda gözlemlenen pek çok sorunun yeni programda da devam ettirildiğini ifade etmiştir (Dinç, 2011).

Bu konu hakkında uzun yıllardan beri çalışan Refik Turan “Tarih Öğretmenlerinin Lise Tarih Derslerinin Genel Amaçlarının Öğrencilere Kazandırılma Düzeylerine İlişkin Görüşleri (Ankara İli Örneği)” adlı araştırmasında 2008-2009 öğretim yılından itibaren Türkiye’deki ortaöğretim kurumlarında uygulanmaya başlanan öğretim programlarında tarih derslerinin genel amaçlarının öğrencilere kazandırılma düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırma bulgularına göre tarih öğretmenleri tarih derslerinin genel amaçları içerisinde vatandaşlık bilincinin geliştirilmesine yönelik geleneksel amaçların, tarihçilik becerileri olmak üzere çeşitli becerilerin kazandırılması konularına oranla, daha yüksek düzeyde kazandırıldığı sonucuna ulaşmıştır. Ek olarak tarih öğretmenlerinin yeni öğretim programları yaklaşımı ve mantığı içerisinde başarı, öğrencilerin öğrenim düzeylerine göre tarih öğretiminin gerçekleştirilmemesi, sınıf mevcutları ve ders saatlerinin yetersizliği ile okulların ve sınıfların teknolojik alt yapı eksiklikleri gibi sorunların aşılması noktasında yapılacak iyileştirmelerle sağlanabileceği bildirilmiştir (Turan, 2015).

Öte yandan eğitim sistemimiz açısından Avrupa Birliği ülkelerinin mevcut durumu tarih öğretimi özelinde değerlendirilebilmektedir. Bologna Sürecinin bir üyesi olarak Türkiye’nin, bu sürecin gereklerinin yerine getirilmesi konusundaki çalışmaları uzun vadede eğitim sistemimize büyük katkılar sağlaması beklenmektedir (Kurtoğlu 2008). Demircioğlu’nun(2006), “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Tarih Öğretiminin Genel amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi” adlı çalışmasında Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde tarih müfredat programlarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. Çalışmada başlangıçta İngiltere, Hollanda, Avusturya, Fransa, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Estonya gibi ülkelerin tarih müfredat programları incelenmiştir. Araştırmada sözü edilen ülkelerdeki tarih öğretim programı bağlamında ülkemiz tarih öğretim programı ve müfredatın geliştirilmesi çerçevesinde bazı önerilerde bulunulmuştur. Araştırmacı, ülkemiz tarih öğretim programının geliştirilmesi için aşağıdaki önerileri ortaya koymuştur.

- a. Tarih öğretim programımız tarih öğretim alanında dünyada meydana gelen gelişmeler ışığında yeniden gözden geçirilmeli ve düzenlenmeli;
- b. Ülkemizde tarih öğretim programının genel amaçları, demokratik tutumları geliştirecek ve vatandaşlık niteliklerini arttıracak şekilde zenginleştirilmeli;

Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Üzerine Bir Araştırma

- c. Ülkemizde tarih öğretim programının genel amaçları bilgiyi düzenlemeye ve kullanmaya dönük becerileri geliştirecek şekilde iyileştirilmeli;
- d. Tarih öğretimi konusunda dünyada meydana gelen gelişmeler takip edilmeli ve bunun ülkemiz koşullarına nasıl uyarlanabileceği konusundaki bilimsel çalışmalar desteklenmeli;
- e. Tarih öğretim programının genel amaçlarının geliştirilerek zenginleştirilmesi ve tarih alanının öğrencilere daha iyi aktarılması noktasındaki bilimsel çalışmalar desteklenmelidir.

Tarih öğretimi ve tarihsel bilinç konusunda çalışan Subrt (2013) Çek Cumhuriyeti’nde tarih öğretimi ve tarihsel bilinç üzerine yaptığı bir araştırmada toplumun tarihe dönük bir ilgisinin olduğunu belirtir⁴. Bununla birlikte araştırmacı tarih öğretimine ilişkin bazı önemli problemlerin altını da çizmiştir. Bunlardan ilki tarih öğretiminin ileri yaşlarda müfredata konulmasından ve öğrencilerin gelecek planlarını kurma dönemine denk gelmesinden dolayı tarih derslerine yeterince önem verilmemesidir. İkincisi tarih öğretiminin özellikle kronolojik tarih üzerinden anlatılmasına bağlı olarak sıkıcı görülmesi problemidir. Araştırmacı iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin öğrencileri büyük ölçüde kuşattığını ve dolayısıyla tarih bilincinin köreltildiğini bildirmiştir. Ek olarak araştırmacı öğretmenlerin de tarih öğretiminde yeterince istekli olmadıklarını ve müfredatın çok dışına çıkmadıklarını/çıkamadıklarını ortaya koymuştur. Sonuç olarak Çek Cumhuriyeti’nde tarih öğretimi bakımından yeni yaklaşımlara ve öğretim tekniklerine ihtiyaç duyulduğu açık olarak ortaya konulmuştur (Subrt, 2013:220). Ülkemizde de 2004 yılından beri dâhil olduğumuz Avrupa Birliği öncülüğündeki Bologna Süreciyle birlikte eğitim öğretimin pek çok ayağından hareketle daha etkili, kalıcı ve öğrenilebilir ders bilgi paketleri oluşturulmakta ve böylece her dersin özgün özelliklerini kapsayacak planlarla bir eğitim-öğretim daha etkili olacağını öngörülmektedir. Bologna süreci giderek Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemleriyle ilgili bir konu olmaktan çıkmış ve birçok kıtanın ve ülkenin eğitim sistemlerinde de bir dönüşüme yol açmıştır. Araştırmacı, alana özgülük konusunda bahsederken ülkemizin dâhil olduğu bu süreci anlayarak eğitim sistemimizdeki yeni dönüşümleri görmek bakımından önemli olduğunu bildirmiştir. Yalı (2016), “Avrupa’da Tarih Eğitimi ve Öğretimine Yönelik Girişimler ve Avrupa Birliği’nin Katkısı” adlı çalışmasında Avrupa Birliği’nin tarih öğretimi alanında doğrudan bir politikası olmadığını bildirmiştir. Ancak araştırmada son yıllarda Avrupa Birliği

4 Bu bağlamda tarihin sadece geçmişten ibaret olmadığı tersine şimdi ve gelecekle ilişkisi önemli olmakta, toplumsal hafıza, tarihsel bilinç bağlamında son yirmi yılda çok sayıda akademik araştırmaya yer verilmiştir.

Kurumları tarafından merkezi bir eğitim güdülmemekle birlikte eğitim-öğretim alanında işbirliğinin geliştirilmesi çalışmalarının desteklendiği bildirilmiştir⁵.

Ülkemizde tarih öğretim programlarının iyileştirilmesi kapsamında yaşanan sorunlar tarih-değer ilişkisinden ayrı düşünülmemektedir. Demircioğlu, tarih öğretiminin öncelikli amaçlarını hoşgörü ve empati becerisini kazandırmak; demokrasi anlayışını geliştirmek; ahlaki, sosyal ve kültürel gelişimini gerçekleştirmek; geçmişi öğretip, geçmişten ders çıkartıp geleceğe yön vermesini kazandırmak; milli kimlik gelişimini kazandırmak; iyi bir vatandaş olma bilinci sağlamak başlıkları altında toplamıştır (Demircioğlu, 2007). Dolayısıyla tarih öğretim programlarında tarih-değer ilişkisi her zaman önemli konu olmuştur. Phillips’e göre tarih-değer ilişkisi, geçmişte yaşadığımız olaylardan değerlerin nasıl oynadığını, aynı olayla ilgili farklı yorumların nasıl oluştuğunu ve bunun değer yargılarımızı nasıl etkilediğini ortaya koymuştur (Phillips, 2003’den aktaran Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Demircioğlu ve Tokdemir (2008), “Değerlerin Oluşturulması Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik” adlı çalışmalarında değer eğitimi bakımından tarih dersi alanının önemini vurgulamışlardır. Araştırmacılar, milli, manevi, dini ve sosyal değerlerin oluşturulması ve aktarılması konularında tarih dersinin önemli katkılar sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmada tarih öğretiminde anlatım, örnek olay, tartışma, tarihsel empati gibi yöntem ve teknikler kullanarak öğrencilere, yeni değerler oluşturma konularında fırsatlar sunulabileceği ifade edilmiştir. Ek olarak tarihsel mekânlar, hikâyeler ve destanlar gibi yöntem ve materyallerin etkili bir tarih öğretimi için önemli olduğu belirtilmiştir.

2) Tarih Dersi Kitaplarından ve Müfredattan Kaynaklanan Problemler

Tarih öğretiminde önemli problemlerden biri ders kitaplarındaki niteliktir. Tarih ders kitaplarında önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bunlar ders müfredatının yoğun olması, içerdiği bilgilerin daha çok politik tercihler çerçevesinde oluşturulmasıdır. Öğretmenlerin konularını belirlemede rollerinin olmaması da bu sorunu derinleştiren bir konudur (Demircioğlu, 2013). Nitekim Dinç’e göre müfredatta yer alan konular genel olarak siyasal tarihe dayalıdır ve ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları ikinci sıraya itilmektedir. Müfredatın tarih öğretimi açısından diğer bir problemi farklı tarihsel dönemlerin değişik ağırlık ve önemde ele alınması ve değerlendirilmesidir (Dinç, 2004). Böylece bazı tarihsel dönemler daha yoğun işlenirken, bazı dönemler ise daha az işlenmektedir. Örneğin, bazı

5 2001 yılında “Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu” projesi Avrupa Konseyinin önemli bir tavsiye kararı olup (Rec/15) tarih öğretiminde çoklu bir bakış açısının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Proje ile tarih öğretiminin Avrupa boyutuna vurgu yapılarak zenginleştirilmesi hedeflenmiştir.

üniversitelerde eski çağ dönemi daha yoğun işlenirken bazı üniversitelerde ise Cumhuriyet Tarihine daha fazla ağırlık verilmektedir.

Tarih ders kitabı yazımında önemli bir unsur, bu alandaki değişim ve gelişimdir. Dolayısıyla tamamen kitabî bilgi aktarımı ile yetişen öğrencilerin aktif, üretken, yaratıcı bireyler olması mümkün değildir. Bu çerçevede ansiklopedik bilgi aktarımı yerine, günün şartlarına uygun bireylerin yetiştirilebilmesi için, öğrenci katılımını esas alan yeni ders kitaplarının oluşturulması tarih öğretimi açısından önemli bir konudur. Tarih öğretimi ve ders kitabı yazımında yapılandırmacılık kuramı önemli bir anlayış olarak ortaya çıkmaktadır (Demircioğlu, 2013). Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışını ön gören bu yaklaşımda öğrencilerin eğitim sürecinde daha fazla inisiyatif almaları sağlanmaktadır. Böylece tarih öğretiminde öğrencilerin eleştirel, sorgulayıcı, analiz, sentez ve yorumlama gibi yeteneklerinin geliştirilmesi öğrenciye kazandırılması gereken önemli öğrenim kazanımlardır. Fakat müfredat programlarının kısıtlı yapısından dolayı öğrencilere bu kazanımlar verilememektedir (Dinç, 2004). Talin, Malezya’da liselerde tarih öğretiminin hala geleneksel metotlarla devam edildiğini, öğretmen merkezli planlandığını, öğrencilerin tercihlerine yer verilmediğini ve tarih öğretmenlerinin ders müfredatını yetiştirme kaygısı taşıdığını belirtir⁶. Ona göre, böyle bir tarih öğretimi, öğrencilerin beklentilerini karşılamadığı gibi, giderek sıkıcı ve zor bir ders haline gelmesine sebep olmaktadır (Talin, 2014). Başka çalışmalarda da tarih öğretiminin çoğunlukla soru-cevap şeklinde yürütüldüğü belirtilerek bu yöntemin öğrencilerin yaratıcı düşünceler konusunda yararlı olmadığı bildirilmiştir. Böylece tarih öğretiminin öğrenci merkezli planlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Maimun ve Roslan, 2005; Chua, 2006).

Ayrıca okul programlarına baktığımızda sayısal ders saatleri artırılırken sosyal bilimler ders saatleri azaltılmıştır. Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımların kolaylıkla benimsenmesi ve bunların pratiğe aktarılabilmesi için tarih derslerinde ihtiyaç duyulan araç-gereç olanaklarının sağlanması ve bilgisayar teknolojisinin yararlarından etkin bir şekilde faydalanılması gerekmektedir. Ek olarak tarih ders saatleri de bütün bu etkinlikleri içine alacak biçimde yeniden belirlenmelidir (Yıldız, 2003:2). Tarih öğretiminde hem ders kitaplarının niteliği hem de ders müfredatlarına ilişkin olarak farklı lise türlerinde öğretmen görüşlerine yer verilmiş ve değerlendirilmiştir. Bir çalışmada, meslek liselerinde tarih öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar normal liselerde görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle karşılaştırmıştır. Araştırmada tarih öğretmenlerinin

6 Araştırmada öncelikle tarih öğretiminin nasıl ve niçin yapılması gerektiği sorularından başlanması gerektiği vurgulanmıştır.

tarih dersi müfredatını, ders kitaplarını ve ders saatlerini büyük bir sorun olarak gördükleri tespit edilmiştir (Kuşbaşı, 2008). Aynı araştırmada bütün liselerde -öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre- tarih derslerinde bilgisayar ve internet teknolojisinden yararlanılmamaktadır. Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları konusunda öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerini araştırıldığı bir çalışmada öğretmen adayları ve öğretmenlerin ortak eleştirisinin tarih ders müfredat programına yönelik olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada öğretmenler müfredat yoğunluğundan ve sıkıcılığundan yakılarak bunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşünürken, öğretmen adayları yöntem ve teknik konusunu daha büyük bir sorun olarak görmüşlerdir (Bal, 2011:385). Başka bir çalışmada tarih öğretiminde okullar ve dershaneler karşılaştırılmıştır. Tarih öğretiminde öğretmen ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Araştırmada hem okullarda hem de dershanelerde gerek fiziki koşullardaki yetersizlikler gerekse de klasik ders işleme tekniklerine aynen devam edildiği anlaşılmıştır. Bu konuda okullar ile dershaneler arasında önemli bir farklılık görülmemiştir (Göktepe, 2009). Demircioğlu (2013), “Tarih Ders Kitabı Yazımında Yeni Yaklaşımlar” adlı çalışmasında tarih öğretiminde ders kitaplarının niteliği konusunu araştırmıştır. Araştırmacı, ders kitaplarının niteliği konusunu tarih öğretiminin önemli problemleri arasında olduğunu düşünmekte ve ders kitaplarında önemli eksiklikler olduğunu bildirmiştir. Araştırmada ders müfredatının yoğun olması, ders içeriklerinin daha çok politik tercihler ve kaygılar çerçevesinde oluşturulması ve öğretmenlerin konularını belirlemede rollerinin olmaması sorunu derinleştiren konular olarak görülmüştür. Aslan, Okumuş ve Koçoğlu (2015), “Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarının Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygunluğunun İncelenmesi” adlı çalışmalarında tarih öğretiminde ders kitaplarının niteliğini araştırmışlardır. Araştırmacılar ders kitaplarının bireylerin gelişim dönemlerine ve öğrenme düzeylerine uygun olarak hazırlanmasının önemli olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış olup ortaöğretim tarih ders kitaplarının genel anlamda iyi hazırlandığını ancak öğrencilerin özellikle bilişsel gelişim düzeyine uygunluğu açısından önemli eksiklikler taşıdığı anlaşılmıştır.

Usta (2011) Kemal Kara’nın İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabını esas alarak yaptığı çalışmada Türkiye’de tarih öğretiminin Erken Cumhuriyet Dönemi’nde oluşturulduğunu ve bir resmi tarih algısıyla yazıldığını belirtilmiştir. Bu yazım metodunda “biz” ve “öteki” ayrımı yaratıldığı, Türkiye ve Türklere odaklanarak savaş ve destanlar üzerinden bir tarih öğretiminin yapıldığı belirtilmiştir. Araştırmacı, bir demokratikleşme ve tarafsız olabilmek için öteki bakış açılarının da dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir.

Turan, Ankara ili örneği üzerinde yaptığı çalışmada tarih öğretmenlerinin lise tarih derslerinin genel amaçlarının öğrencilere kazandırılma düzeylerini değerlendirmiştir. Araştırmada tarih öğretmenlerinin yeni öğretim programının anlaşılması konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Ona göre, okulların ve sınıfların teknolojik fiziki alt yapılarının yetersiz olması, sınıf mevcutlarının uygun olmaması, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin dikkate alınmaması ve haftalık ders saatlerinin yetersiz olması konuları önemli problemler olarak görülmektedir (Turan, 2015:2).

3) Ders Materyallerin Eksikliğinden Kaynaklanan Problemler

Eğitim teknolojilerindeki hızlı gelişmelere rağmen ülkemizde tarih öğretimi, temelde kuru anlatıma ve soru cevap yöntemine dayalı bir yaklaşımla devam ettirilmektedir. Yine tarih öğretiminde farklı alanlardan destek sağlanamaması, öğretmen adaylarının eğitimlerinde tarih öğretimi açısından önem taşıyan disiplinlere yer verilmemesi öğretmenlik mesleği açısından önemli bir problemdir. Örneğin, bir çalışmada tarih öğretmenleri lisans eğitimlerinde coğrafya dersi almadıklarını ve konuyla ilgili yetersiz olduklarını ifade etmişlerdir. Böylece öğretmenlerin başta harita kullanımı olmak üzere konuyla ilgili verimli olamadıkları anlaşılmaktadır. Zaman, Günel ve Zaman N. (2011), “Tarih Öğretmenlerinin Harita Kullanımı ile İlgili Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma” adlı araştırmalarında, Erzurum ilinde, tarih öğretmenlerinin harita ile ilgili görüşlerini ve kendilerini bu açıdan ne kadar yeterli gördüklerini tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sırasında tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun lisans eğitimleri sırasında coğrafya ile ilgili dersler almadıklarını, harita bilgi ve becerisinin önemli olduğunu ve bu konuda yetersiz kaldıklarını, okullarında harita donanımının yeterli düzeyde olmadığını, tarih derslerinde coğrafya öğretmenleriyle işbirliği yapılmasının gerekli olduğunu ve tarih derslerinde harita kullanımıyla eğitimsel açıdan daha verimli sonuçlar ortaya konulduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar, öğretmenlerin var olan harita bilgi ve becerisinin daha çok kendi bireysel çalışmaları sonucu elde ettiklerini bildirmişlerdir. Şengül Bircan ve Safran (2013), “Tarih Öğretiminde Haritaların Önemi ve Kullanımı” adlı araştırmalarında “Mekânı Algılama Becerisi”nin öğrenciye kazandırılmasında tarih haritalarının kullanılmasıyla tarih konularının somutlaştırılması ve olayların geçtiği mekânın farkına varılması açısından önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Akengin (2015) “Tarih Öğretiminde Kullanılan Haritalar Üzerine Bir Değerlendirme” adlı araştırmasında doküman analizi kullanarak orta-öğretim ders kitapları, duvar haritaları ve atlaslardan alınmış 21 haritayı değerlendirmiştir. Araştırmacı okullarımızda kullanılan ders kitapları ve atlaslardaki haritalar da dahil olmak üzere duvar haritalarının birçok yönden eksiklikler taşıdığını ve

bir haritada bulunması gereken niteliklere sahip olmadığını belirtmiştir. Araştırmada önemli bir bulgu da tarih öğretiminde kullanılan haritaların belirtilen tarihsel olaylarla bir bütünlüğü sağlamadığı, tarihi olayların geçtiği bölgenin yeterince tanımlanmadığı ve mekânın düz bir satır olarak ele alındığı ortaya konulmuştur. Araştırmacı okullarda kullanılan haritaların bilgi bakımından eksiklikler taşıdığını da belirtmiştir. Ülkemizde tarih öğretiminin alana özgü özellikleri bu yönde farklı yöntem ve teknikleri içeren akademik çalışmaların yapılmasına yol açmıştır.

Ülkemizde tarih öğretiminin hak ettiği yerde olmadığını savunan Yıldız (2003), tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımların geliştirilmesi ve bunun uygulamaya aktarılabilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre tarih derslerinde görsel iletişim araç-gereçleri kullanılmalı ve bilgisayar teknolojisinin olanaklarından yararlanılmalıdır. Araştırmacı, tarih öğretiminde müzelere ve tarihi yerlere geziler düzenlenmesi, öğrencilerin proje hazırlamaya teşvik edilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca okul programlarında sayısal ders saatleri artırılırken sosyal bilimler ders saatlerinin azaltıldığı, tarih ders saatlerinin az olduğu, yoğun müfredatın yetiştirilemediği ve böylece öğretmen merkezli bir öğretimin gerçekleştirilemediği belirtilmiştir. McCall (2012) simülasyon tekniğinin tarih öğretiminde kullanılması yönündeki araştırmasında bir oyun tekniği olarak simülasyonun oyuncunun oyuna katılımındaki büyük rolüne bağlı olarak etkili bir öğrenim bakımından önemli olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı bir oyun olarak simülasyonun tarih çalışmalarında ve öğretimde öğrencilerin arzu edilen öğrenme amaçlarına ulaşabilmelerini sağlayabileceğini ifade etmiştir. Akbaba (2005) beş haftalık bir uygulamanın ardından tarih öğretiminde fotoğraf kullanımının akademik başarıyı etkilediği belirtilmiştir. Demircioğlu, filmlerin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor niteliklerinin geliştirilmesi açısından önemli materyallerden biri olduğunu bildirmiştir. Araştırmada filmlerin tarih öğretimindeki önemi vurgulanarak tarih öğretmen adaylarının eğitimleri sırasında filmlerin tarih öğretiminde kullanılması konusunda eğitim almaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu amaçla okullarda film arşivlerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Demircioğlu, 2007).

Işık (2008), “İlköğretimde Tarih Konularının Yerel Tarih İle İlişkilendirilmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı çalışmasında yerel tarihin ve yerel tarih öğretiminin ne olduğu ve nasıl uygulanabileceğini araştırmıştır. Ön test,son test, deney ve kontrol gruplu modelin kullanıldığı araştırmada uygulama sonucunda yerel tarih öğretiminin öğrencilerin akademik başarısını arttırdığı saptanmıştır. Araştırmacı yaptığı gözlemlerde uygulamanın yapıldığı sınıftaki öğrencilerin tarih konularına karşı tutumlarının olumlu şekilde geliştirici olduğunu bildirmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrenci merkezli öğretiminin uygulandığı deney grubunun, geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılı olduğu gözlenmiştir.

Öztürk (2011a) roman okuma ve inceleme çalışmalarının çoğu öğretmen adayı katılımcıların tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmekle birlikte, öğretmen adayı katılımcıların roman okuma ve inceleme çalışmalarında özet çıkarma ve inceleme sonuçlarının yazılması aşamasında zorlandıklarını belirtir. Başka bir araştırmada (Şengül ve Akça, 2009) tarih dersleri için özel tarih sınıflarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması için gerekli işbirliklerinin oluşturulması, başta tarih dersleri olmak üzere sosyal derslerin itibarını yükseltecek çalışma ve uygulamaların teşvik edilmesi, oluşturulacak özel tarih sınıflarının kullanımı için öğretmenlerin eğitilmesi, aday tarih öğretmenlerinin öğrenimleri sırasında konuyla ilgili olarak uygulama olanaklarının sağlanması konularının tarih öğretiminde iyileştirmeler sağlanması açısından önemli olduğu ifade edilmiştir⁷.

Yalansız (2009), “Karşılaştırmalı Tarih: Tarih Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında ülkemizde yeni bir konu olmakla birlikte tarih öğretiminde karşılaştırmalı tarihin önemli bir yaklaşım olabileceğini değerlendirmiştir. Bu yaklaşım uygarlıkların, kurumların, toplumsal hareketler gibi tarihsel olayların karşılaştırmalı ve disiplinler arası bir yaklaşımla ortaya konulmasını hedeflemektedir. Türk tarih yazıcılığına yeni bir ivme kazandırmanın yanı sıra bu yaklaşımın öğrencilerin tarihe ilgisini artırabileceği düşünülmektedir. Keleş ve Şahin (2015), “Tarih Öğretiminde Analoji Yöntemi” adlı araştırmalarında çoğunlukla fen bilimlerinde kullanılan analoji yönteminin tarih derslerinde de kullanılabilirliğini bildirmişlerdir. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen analoji temelli bir etkinliğe de yer verilmiştir. Yahşi ve Keleş (2013) tarih öğretiminde gazete kullanımının etkisini araştırdıkları çalışmalarında tarih öğretiminde gazete kullanımının öğrencilere çok perspektifli bakış açısı kazandırmada etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Adesote ve Fatoki (2013) 21. yüzyılda tarih öğretiminde ve öğreniminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasına yönelik yaptıkları araştırmada yeni teknoloji olanaklarının kullanılmasının gelişmiş ülkelerde eğitim sahasındaki olumlu etkilerini vurgulamışlardır. Araştırmacılar gelişmekte olan ülkelerde ise bu tür teknolojilerin eğitim sahasında kullanımının henüz çok yeni olduğunu veya kullanılmadığını bildirmişlerdir. Çalışmada kaliteli bir eğitim hedefine ulaşmak bakımından mevcut geleneksel metotlar yerine daha etkili iletişim teknolojilerinin kullanılmasının yararlı olabileceği sonucuna varılmıştır.

7 Araştırmacılar öğretmenler için tasarlanan özel tarih sınıflarında teknoloji donanımının yanı sıra uygun tahta seçimi, çok amaçlı duvar panoları, büyük bir dünya haritası ve harita arşivi gibi eğitim araçlarına sahip tarih laboratuvarlarının kurulması gerektiğini önermişlerdir.

Ocak ve Selimoğlu (2016), “Tarih Öğretiminde Tarih Dizilerinin Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri-Nitel Bir Analiz- adlı çalışmalarında tarih dizilerinin kullanımına ilişkin öğrencilerin görüşlerini araştırmışlardır. İçerik analiz yöntemini kullanarak araştırmacılar, on dört öğrenciden dokuzunun tarih dizilerinin gerçeği yansıtmadığını düşündüklerini bildirmişlerdir. Araştırma grubunda altı öğrenci ise tarih dizilerinin öğrencileri araştırmaya ve sorgulamaya sevk ettiğini düşünmüşlerdir. Araştırmacılar tarih dizilerinin tarih öğretiminde önemli olduğunu düşünmekle birlikte araştırma bulgularına göre bu şekilde tarih dizilerinin ders materyali olma niteliği taşımadığını belirtmişlerdir.

4) Tarih Öğretmenlerinin Eğitimindeki Eksikliklerden Kaynaklanan Problemler

Öğretmen, öğretimde önemli bir unsurdur ve bilgiyi aktaran, öğrencinin kişilik gelişimine önemli derecede katkı sağlayan bir kılavuzdur. Öğretmenin bu konularda verimli olabilmesi için yalnızca kendi tarihini ve kültürünü değil, tarihsel ve kültürel birlikteliği olduğu diğer ülkelerin de tarihini bilmesi ve tanıması gerekir (Kazak, 2009:24). Öğretmen öğrencisinin temel yetenek özelliklerini ortaya çıkarmalıdır. Bu, öğretmenin iyi bir gözlemci olması ve öğrencinin kendini rahat bir şekilde ortaya koyabildiği geliştirici bir ortam sağlamasıyla gerçekleştirilebilir (Şahin, 2004:10). Şahin, bunların gerçekleştirilebilmesi öğretmenlerin kişilik eğitimi konusunda bilgi ve becerilerle donatılmasıyla mümkün olabileceğini belirtir (Şahin, 2004:10).

Dolayısıyla öğretmenlerin yetiştirilmesinde öncelikli konu, öğretmenlere gereken bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır. İkincisi bu bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik etkili öğretim programlarının planlanmasıdır (Aslan, 2005:2). Candeğer, öğretmenliği “*pedagoji ve alan bilgisinin kullanıldığı bilgi, beceri, tutum ve değerlerin bütünüyle icra edildiği bir meslek*” olarak tanımlar. Araştırmacı, “Üniversitelerin Tarih Öğretmenliği Bölümlerinin İnternet Sayfalarında Bulunan Ders Programları ile Tarih Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında ülkemizde yükseköğretim kurumlarındaki mevcut ders müfredatlarının tarih öğretmeni özel alan yeterliliklerini karşılamadığı ve mezuniyet kredilerinin önemli ölçüde birbirinden farklı olduğunu bildirmiştir. Araştırmacı, tarih Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin Talim Terbiye kurulunda kabul edildiği biçimiyle kullanılması ve sağlanacak geri bildirimlerle özel alan yeterliliklerinin geliştirilmesini önermiştir. Tarih öğretiminde verimlilik sağlamak açısından hem hizmet içi eğitim çalışmaları hem de pedagojik formasyon sertifika programı çerçevesinde okutulan derslerin önemli yararları bulunmaktadır. Öztürk ve Zayımoğlu Öztürk (2015), “Tarih Öğretmen Adaylarının “Öğretim Teknolojisi ve Materyal

Tasarımı” Dersine Yönelik Uygulamaları ile Görüşlerinin İncelenmesi” adlı araştırmalarında tarih öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersi kapsamında hem ilgili çalışmalarını hem de bu ders ile ilgili görüşlerini değerlendirmişlerdir. Çalışma grubunu 2014-2015 öğretim yılında bir devlet üniversitesinde pedagojik formasyon sertifika programı için eğitim alan öğretmen adayları oluşturmuştur. Çalışma nitel araştırma şeklinde olup elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmacılar tarih öğretmen adaylarının Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı adlı dersi almalarının kişisel ve mesleki gelişmelerine önemli katkılar yaptığını bildirmişlerdir.

Öte yandan tarih öğretmenlerinin tarih bölümünü tercihlerindeki farklılıklar da öğretmenlik mesleğinin etkili bir şekilde yerine getirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Tarih öğretmen adaylarının tarih bölümünü seçme konusundaki değerlendirmeleri tarih öğretimine ilişkin sorunların tespit edilmesinde önemlidir. Örneğin, Kaya, Aslan ve Günal (2013), “Tarih Öğretmen Adaylarının Bölümü Tercih Etme Nedenleri ile Bölümden Beklentilerine İlişkin Görüşleri (Atatürk Üniversitesi Örneği)” adlı araştırmalarında tarih öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amacını, geçmişten dersler almak ve geleceğe yön vermek olarak algıladıklarını bildirmişlerdir. Araştırmada tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğini seçme nedenleri içerisinde tarihe ilgi duymaları ve iş kaygısı taşımalarının önemli rol oynadığı, bölüme geldikten sonra memnuniyet durumları bakımından olumlu olduğu ve temel beklentilerinin öğretmen olarak iş bulabilmek, tarih alanında kendilerini geliştirmek ve iyi bir tarih öğretmeni olmak olduğu bildirilmiştir. Başka bir çalışmada İzmir il merkezinde görev yapan İnkılâp Tarihi derslerini okutan öğretmenler ile Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde okuyan tarih öğretmen adaylarının inkılâp tarihi dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunları farklı olarak değerlendirilmiştir. Araştırmada, tarih öğretmenleri tarih öğretimi sorununu müfredat kaynaklı ve kendileri dışındaki problemler olarak düşünmüşlerdir. Söz konusu araştırmada tarih öğretmen adayları ise bu sorunu daha idealist bir tavırla öğretmen odaklı etkenlerle açıklamışlardır (Şimşek ve Güler, 2013). Tarih öğretiminde öğretmenlere dönük önemli bir konu da müfredatta yer alan bazı tarihsel olayları anlatma ve tartışma noktasındaki çekincelerdir. Dolayısıyla tarih öğretiminde karşılaşılan problemlerin içerisinde tarih öğretmenlerinden kaynaklı nedenler ortaya konurken öğretmenlerin bazı hassas konuları tartışmak konusundaki çekincelerini görmezden gelmemek lazımdır. Örneğin, Günal (2016), “Tarih Öğretmenlerinin Tartışmalı ve Hassas Konuların Öğretim Sırasında Yaşadıkları Çekince ve Sorunlar (Erzurum Örneği)” adlı araştırmasında tarih öğretmenlerinin işini kaybetme korkusu da tarih öğretimi sorunları içinde

değerlendirilebileceğini bildirmiştir. Araştırmacı, tarih öğretmenlerinin işini kaybetme kaygısıyla tarih öğretimi sırasında tartışmalı ve hassas konulara yeterince yer veremediklerini belirtmiştir. Araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenler müfredatta yer alan konuları yetiştiremediklerini bildirmişlerdir.

5) Tarihi Mekânların Kullanılmamasından Kaynaklanan Problemler

Her pedagojik açılımın ve yapının değişimine bağlı olarak geçilecek öğretim anlayışında bütünsellik çok büyük önem tanım taşımaktadır. Başka bir ifadeyle pedagojik yapıdaki değişikliklerin amacına ulaşabilmesi için bu değişikliklerin bütüncül ve kapsamlı olması gerekmektedir (Öztürk, 2011b). Yani tarih öğretiminde yapılacak olan reformların ve iyileştirmelerin tarih öğretimini oluşturan bütün unsurları kapsamalıdır. Öztürk’e göre (MEB 2007’den aktaran Öztürk, 2011) bu yeni öğretim anlayışı öğrenci merkezlidir. Bu öğretim anlayışında bilgi ile beceri arasında bir denge kurulmakta, öğrencilerin yaşantısal ve bireysel farklılıklarını esas alarak çevre etkileşimine imkân sağlamaktadır. Örneğin, olayı daha açıklamak için, *mekân* tanımının öğretimde çok önemli olduğu düşünülebilir. Yani sayısal dersler için laboratuvar olanakları öngörülüyorsa aynı olanaklar tarih dersi için de düşünülebilir. Örneğin Osmanlı Tarihi anlatılırken olayların geçtiği mekânlara gidilebilir.

Yukarda ifade edildiği gibi mekân, tarihin temel unsurlarından biridir. Aynı zamanda tarihin tanımı içinde yer alır. Tarihi olayların ve soyut kavramların daha iyi anlaşılabilmesinde bu mekânları içine katarak öğretimin yapılması öğrenmede kalıcılığı sağlayacaktır (Şengül Bircan ve Safran, 2013). Çünkü bütün tarihi olaylar coğrafi bir mekân içinde var olurlar. Mekânın tasviri, olayların değerlendirilmesi açısından çok önemlidir. Yine coğrafi şartlar da tarihte önemli bir unsur. Dolayısıyla öğretimde tarihsel olayların geçtiği coğrafik koşulları algılamak etkili öğretim için gereklidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi tarih öğretiminde bütünsel bir yaklaşım sergilenmesinin önemli olduğu belirtilirken ülkemizde eğitim sistemimizde bu önemli unsurların ihmal edildiğini görmekteyiz. Özellikle MEB düzeyinde oluşturulan çeşitli komisyonlar Yüksek Öğretim Kurumu ile birlikte mesleki yeterlilik çerçevesinde çeşitli ilkeler ortaya konmakta ancak bunun sonuç düzeyinde etkileri yeterince gözlenememektedir (Şendağ ve Gedik, 2015).

Yeşilbursa (2008) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde tarihi yerlerin Kullanımı” adlı araştırmasında, ülkemizde tarih öğretimiyle ilgili sorunlar dikkate alındığında, tarihi mekânlar kullanılarak yapılan öğretim yönteminin öğrenci merkezli olduğunu belirtir. Bu yöntemin öğrencileri daha çok araştırmaya ve düşünmeye sevk ettiği ifade edilmiştir. Ona göre, tarih öğretiminde tarihi mekânların kullanılması öğrencilerin bilgi, beceri, analiz ve değerlendirme yeteneklerini geliştirir. Böyle

bir tarih öğretim yönteminde öğrenciler bizzat deneyimle öğrenir ve böylece geçmişle bağ kurmalarını sağlayarak kültürel bir farkındalığın oluşmasına yardımcı olur. Başka bir çalışmada ise turizm destekli Tarih Eğitimi araştırılmıştır (Metin, 2006). Araştırmacı, tarih öğretmenleri ve öğretmen adaylarının genel turizm bilgisi, kültür turizmi ve turizm organizasyonları konularında donanımlı olmaları gerektiğini belirterek lisans eğitiminde ilgili konularla ilgili derslere yer verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre yerel tarih çalışmalarına ağırlık verilerek tarihi ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan Anadolu şehirlerinin bu değerlerini ortaya çıkarmak için çalışılmalıdır. Söz konusu çalışmada yerel tarih araştırmalarının önemli olduğu belirtilerek tarih derslerinde yerel tarihi değerlere yer vererek öğrencilerin Anadolu kültürüne ilgisi uyandırılabilceği bildirilmiştir. Yine, Öner (2015) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi’ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi adlı araştırmasında Bolu, Antalya, Düzce, Aydın, Trabzon, Bitlis ve İstanbul illerindeki ortaokullarda görev yapan 26 sosyal bilgiler öğretmeni üzerinde çalışmıştır. Çalışmada, daha fazla okul dışı faaliyet gerçekleştirme bakımından kadınlar ve erkekler arasında fark görülmüştür. Kadınların erkeklere oranla daha fazla okul dışı faaliyet düzenlediği belirtilmiştir. Araştırmada tarih öğretmenlerinin görev yaptıkları yerlerdeki tarihi mekânlar konusunda kısıtlı bilgiye sahip oldukları belirtilerek, okul dışı tarih öğretiminin içeriği hakkında öğretmenlerin yeterli donanımda olmadıkları bildirilmiştir. Avcı ve Öner (2015) “Tarihi Mekânlar ile Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri” adlı çalışmada⁸ bütün öğretmenlerinin, tarihi mekânlarla öğretimi önemsediklerini ve böyle bir yöntemle öğretimin öğrenciye önemli faydalar sağlayacağını belirtmişlerdir. Çalışmada öğretmenler, öğrencilerin görmelelerini en çok istedikleri tarihi mekânlardan birinin Çanakkale Şehitliği ve Gelibolu Yarım Adası olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada tarihi mekânlarla öğretimin önündeki yasal engellerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

6) Yöntem ve Teknik Seçiminden Kaynaklanan Problemler

Tarih öğretiminde yöntem ve teknik açısından karşılaşılan problemler ülkemizin mevcut öğretim yapısından dolayı ortaya çıkan aksaklıklardan ayrı düşünülmemelidir. Bu konu kapsamında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri, her yerde geçerli kusursuz bir öğretim yönteminin sağlanamayacağı konusudur. Bu durum ülkemiz eğitim politikası ve stratejisine hizmet eden tek bir öğretim yönteminden bahsedilmesinin mümkün olmadığı açıklamaktadır.

8 Araştırma, Antalya, Bolu, Adıyaman, Ardahan, Artvin, Bitlis, Düzce, İstanbul, Kahramanmaraş, Kocaeli, Ordu, Mardin, Samsun, Şırnak ve Trabzon illerinde görev yapmakta olan 25 sosyal bilgiler öğretmeni üzerinde yapılmıştır.

Dolayısıyla öğretim yöntemi, çeşitli faktörlere göre değişkenlik göstermektedir. Bu öğretim yöntemi bilinciyle öğretmenler derslerde aynı yöntemi kullanmaktan kaçınmalı, doğru ve etkili uygulayabildikleri öğretim yöntemi sayısını arttırmaya çalışmalı ve yeri geldiğinde bunlar arasında en uygun olan bir veya birkaç yöntemi seçerek dersi planlamalıdır (Turan, 2015). Öte yandan öğretim yöntemleri seçilirken alan faktörünü göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü her alanda kullanılacak öğretim yöntemleri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, tarih öğretim alanına özgü özelliklerinden dolayı derste kullanılacak materyal, araç-gereçler dersin kazanımları bakımından önemlidir. Öncelikle tarih öğretiminde diğer alanlardan farklı olarak geçmişle ilgili değerlendirmelerde bulunulması söz konusudur. Bunun için öğrencinin tarihsel bir olayı değerlendirirken dönemin kendine özgün özelliklerini bilmesi gerekir. Böylece tarihsel değerlendirmelerde karşılaşılabilecek kavramsal yanlışlardan kaçınmak ve uygun değerlendirme ölçütleri geliştirmek temel bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar (Bal, 2011; Öztürk, 2011b).

Tarih öğretiminin kendine özgü özelliklerinden dolayı genel eğitim içerisinde tarih öğretimine özel bazı uygulamaların geliştirilmesi gerekir. Bunun için tarih öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler farklıdır. Sınıfta yöntem ve tekniği uygulayan öğretmen bu konuda yetersiz kalmaktadır. Çünkü öğretmenlerin lisans döneminde ağırlıklı olarak teorik bilgiyi alırlar. Buna karşılık uygulama sadece kısa süreli stajla sınırlandırılmıştır. Bu da öğretmenlerin hem uygulama noktasında hem de yöntem teknikleri kullanmalarını yetersiz kılmıştır (Bal, 2011). Safran, tarih öğretimini eğitimimizin en sorunlu alanlarından biri tanımlar (Safran, 2002). Dinç’e göre (2004) ülkemizde tarih öğretimine ilişkin sorunlar temelde öğretim programlarının merkezi olarak planlanması, yöresel ve bölgesel farklılıkların göz ardı edilmesi ve konuyla ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmemesidir.

Yalavuz (2006), “Türkiye’de Tarih Öğretiminde Aktif Yöntem Uygulanışı” adlı yüksek lisans çalışmasında tarih öğretiminde aktif öğrenme tekniklerini uygulamıştır. Araştırmacı düz anlatım yöntemiyle etkili bir tarih öğretiminin gerçekleştirilemeyeceğini belirterek dersi süresi içinde etkili bir dinlenmenin sağlanmadığını ve anlatımın yeterince öğrencinin zihninde kalmadığını ortaya koymuştur. Araştırmacı, tarih öğretiminde öğrenci katılımının önemli olduğunu belirterek, bizzat yaşayarak edinilen bilginin kalıcılığını vurgulamıştır. Araştırmada öğrencinin kendisine özgüvenini arttıran aktif sınıf özellikleri vurgulanarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur⁹:

9 Örneğin şiir yazma, Kart gösterme, Zihinsel haritalama, Hızlı tur, Kavram ağı, Karşılıklı öğretim, Yaratıcılık grubu, Araştırma yoluyla öğrenme, Problem çözme, Sunarak öğretim, Rol yapma, Örnek olay inceleme gibi aktif sınıf uygulamalarına yer verilmiştir.

1. Ülkemizde aktif öğrenme yönteminin olumlu etkilerine dikkat çekilerek bütün eğitim kademelerinin aktif öğrenme tekniklerinden yararlanması sağlanabilir.
2. Tarih öğretiminde aktif öğrenme yöntemleri içerisinde farklı örnekler ve çalışmalar denenerek etkiler test edilebilir.
3. Tarih öğretiminde aktif öğrenme yöntemi uygulanabilir ve bununla ilgili olarak tarih öğretmenlerine hizmet içi kurslar ve seminerler verilmesi önerilebilir.
4. Fakülte düzeyinde de öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri sağlanabilir.

Belirtilen çalışmalar için öncelikle ders müfredatlarının ve ders kitaplarının yeniden yapılandırılması gerekir.

Sonuç ve Öneriler

1. Tarih öğretiminde resmi tarihe dayalı bir öğretim sisteminin aşılması ve öğrencilerin evrensel değerlerle buluşmasını sağlayacak yerel, ulusal ve uluslararası tarihler arasında bir denge kurulmalıdır. Böylece siyasi tarih kadar kültür ve medeniyet tarihlerine de ağırlık verilmeli ve genel bir tarih bilincinin oluşmasına çalışılmalıdır.
2. Tarih öğretiminde müfredat yoğunluğu önemli bir problem olarak görülmekte olup müfredatın rahatlatılması temel yaklaşım olarak ortaya konulmuştur. Müfredat programı, alan içi bir değerlendirme ile yeni derslerle zenginleştirilebilir ve geliştirilebilir. Öğretmenlerin bu süreçlerde yer almasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Ders saatleri mevcut müfredatı taşımamakta, tarih öğretmenleri dersle ilgili öğrencinin kazanımlarından çok müfredatı yetiştirme kaygısıyla hareket etmektedirler. Bu yüzden müfredattaki rahatlamayla birlikte ders saatleri yeniden planlanabilir. Bu planlamalar öğretmen ve öğrencilerden ayrı düşünülmemeli ve mutlaka sürece katılımları sağlanmalıdır.
3. Ülkemizde tarih öğretimi özelinde ders kitaplarının niteliği hala önemli problemlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu konu kapsamında, ders kitaplarının siyasi bir amaç güdülmeden pedagojik kaygılar ve yaklaşımlarla uzman ve tarafsız kişiler tarafından hazırlanmalıdır. Ders kitapları sadece sınava hazırlık amaçlı olmamalı, sade, anlaşılır, öğrencilerin seviyesine uygun ve çok yönlü olmalıdır. Etkili ders kitapların hazırlanması

için öğretmen ve öğrencilerden geri bildirimler sağlayacak mekanizmalar kurulmalı ve böylece sürekli yenilenmelidir.

4. Araç-gereç yetersizliği ilgili problemler sınıflarda teknoloji kullanımına yer verilmesi ve bu yöndeki gerekli araç gereç ihtiyaçlarının karşılanması ile çözülebilir. Özellikle tarih dersinin diğer derslerden farklı olarak tarihsel olayların somutlaştırılması ve görsel materyal ile desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda tarih öğretiminde tarih laboratuvarı niteliğinde mekânların kullanılması düşünülmelidir. Öte yandan araç gereç yetersizliğine bağlı problemler giderilirken, araç gereç kullanımına bağlı eksikliklerin farkında olunması da önemli olacaktır. Bütün bu sorunlar MEB, okul, idareci ve öğretmenlerin koordineli çalışması ile başarılabılır.
5. Tarih öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler öğrenci merkezli ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alacak şekilde planlanmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin dersi algılama düzeylerini ve kavrama becerilerini dikkate almalı ve buna uygun yöntem ve teknik geliştirilmelidir. Bu planlamalar her konu için farklı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bunun için tarihi mekânları gezdirmek, roman ve hikâye okutmak, film ve belgesel izlettirmek gibi yöntemlerden yararlanılabilir.
6. Ülkemizin de yer aldığı Bologna Süreci ile birlikte öğretimde öğrenci merkezli yaklaşım genel kabul görmekte ve eğitim sistemimiz buna göre yeniden oluşturulmaktadır. Konuyla ilgili olarak öğretmenler bilgilendirilmeli, hizmet içi kurslar etkili bir şekilde kullanılmalı ve öğretmenlerin yöntem ve teknikler konusunda kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.
7. Tarih öğretiminde öğrencilerin geçmiş olaylar ile mevcut durum ve gelecek arasında ilişkiler kurması sağlanmalıdır. Tarihsel olayların günümüze etkileri tartışılması ve yorumlanması somut örnekler üzerinde gösterilmelidir.
8. Tarih öğretiminde öğrencileri bilimsel kaynaklara yönlendirerek, doğru ve tarafsız bilgiye nasıl ulaşılacağı gösterilmelidir. Böylece tarih öğretiminde bilimsel tarih anlayışı öne çıkarılmalıdır. Tarih öğretiminde öğrencilere tarihsel olayların kendi şartları içinde düşünülmesi gerektiği bilinci verilmelidir. Öğrenci bir tarihsel olayı yorumlarken, olayın meydana geldiği dönemin kavramsal anlayışına göre değerlendirilmesi gerektiğini ve bunun sağlıklı bir tarih öğrenimi için kaçınılmaz olduğunu bilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adesote, S.A. & Fatoki, O.R. (2013). The role of ICT in the teaching and learning of history in the 21 st century. *Educ. Res. Rev.*,8(21): 2155-2159.
- Akengin, H. (2015). Tarih öğretiminde kullanılan haritalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*,4 (1): 122-155.
- Akbaba, B. (2005). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1): 185-197.
- Akyüz, Y. (1994). Türk eğitim tarihinde öğretimde ezbercilik ve kaynakları. *XI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alperen, B. (2008). Tarih öğretmenlerinin Türkiye cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretimine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler (kıdem, mezuniyet, okul türü ve cinsiyet) açısından incelenmesi. (yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ata, B. (2002). Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri. (yayımlanmamış doktora tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Ataş, M.S. (2014). Ortaöğretim Tarih Öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri (Van Örneği), (yüksek lisans tezi, basılmamış), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, E. (2005). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 106-114.
- Arslan, E. (2006). Neden Tarih Öğretiyoruz. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20: 162-173.
- Aslan, B., Okumuş, O. & Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim tarih ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37): 689-699.
- Avcı, C. & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15: 108-133.
- Bal, M. S. & Akış, A. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi “İnsanlar ve Yönetim” Ünitesinde Karşılaşılan Kavram Yanılgıları. *e-Journal of New World Sciences Academy, Education Sciences*, 5(4): 2061-2070.
- Bal, M.S. (2011). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayı ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15): 371-387.
- Bal, M. S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının haclı seferleri konusunda Pedagojik alan bilgilerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31: 239-261.

Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Üzerine Bir Araştırma

- Baymur, F. (1945). Tarih Öğretimi, Maarif Matbaası: Ankara.
- Bruno-Jofre, R & M. Schiralli (2002). Teaching history: a discussion of contemporary challenges. *Encounters on Education 3*: 117-127.
- Candeğer, Ü. (2013). Üniversitelerin tarih öğretmenliği bölümlerinin internet sayfalarında bulunan ders programları ile tarih öğretmeni özel alan yeterliklerinin karşılaştırılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14: 329-346.
- Chua, K.H. 2006. The Development of patriotic values in the teaching and learning History Form two: Comparison between Four schools. (Unpublished Masters Theses), Malaysia.
- Çağlayan, Y. (1981). *Tarih Öğrenimine Başlangıç*. İstanbul: Ayko Yayınevi.
- Çapa, M. (2012). Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş sürecinde Türkiye’de tarih öğretiminin tarihçesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3): 1-28.
- Demircioğlu, İ. H. (2004). Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin sosyal bilimler öğretiminin yönelik görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi örneği). *Bilig*, 31: 71-84.
- Demircioğlu, İ.H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig*, 42: 77-95.
- Demircioğlu, İ.H. (2006). Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de tarih öğretiminin genel amaçlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2): 133-146.
- Demircioğlu, İ.H. & Tokdemir, M.A. (2008). Değerlerin oluşturulması sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitim Dergisi*, 6 (15): 69-88.
- Demircioğlu, İ.H. (2013). Tarih ders kitabı yazımında yeni yaklaşımlar. *Karadeniz Araştırmaları 38*: 119-133.
- Dinç, (2006). Tarih öğretmen adayı, öğretmen ve eğitimcilerinin mevcut lise tarih müfredat programı ve tarih öğretiminin amaçları hakkındaki görüşleri” *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2): 263-276.
- Dinç, E. & Erdil, M. ve Keçe, M. (2011). Uşak üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2): 279-297.
- Dilek, D. (2000). Öğrencilerde tarih düşüncesinin gelişimi: tarih derslerinde öğrenme ve anlama. *Milli Eğitim*, 145: 50-54.
- Doğaner, Y.(2005). Yüksek Öğretimde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersinin Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Yeni Yaklaşımlar”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 21, (62): 589-611.
- Er, A.R. & Bayındır, N. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine ilişkin değer kazanımı ile öğretim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (4): 357-379.
- Göktepe, O. (2009). Okullarda ve dersanelerdeki tarih öğretiminin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre karşılaştırılması. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Üzerine Bir Araştırma

- Günel, H. (2016). Tarih öğretmenlerinin tartışmalı ve hassas konuların öğretim sırasında yaşadıkları çekince ve sorunlar (Erzurum örneği). *Turkish History Education Journal*, 5 (1): 44-73.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4): 1-21.
- Kaya, R., Aslan, H. &Günel, H. (2013). Tarih öğretmen adaylarının bölümü tercih etme nedenleri ile bölümden beklentilerine ilişkin görüşleri (Atatürk Üniversitesi örneği). *Turkish History Education Journal*, 2 (2): 1-31.
- Kazak, K.S. (2009). Kırgızistan ve Türkiye’nin lise tarih müfredatları bakımından karşılaştırılması ile ortak tarih bilincinin geliştirilmesi yönünde öneriler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Manas Üniversitesi, Bişkek.
- Kayaoğlu, T. (2001). Mahmut Cevad, *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Târihçe-i Teşkilât ve İcraatı-XIX. Asır Osmanlı Maârifi*. Semih Ofset: Ankara.
- Keleş, H. & Şahin, A. N.E. (2005). Tarih öğretiminde analogi yöntemi. Kafkas Üniversitesi, *e – Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 55-65.
- Kurtoğlu, M. (2008). Avrupa yüksek öğrenim alanına doğru: Bologna süreci ve sosyal boyut. *Toplum ve Demokrasi*, 2008, 2 (3): 173–180.
- Kuşbaşı, E. (2008). *Meslek liselerinde tarih öğretiminin öğretmen görüşlerine göre problemleri ve çözüm önerileri (Konya örneğinde)* (yayımlanmamış doktora tezi).Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Maimun, A. &Roslan, H.A. (2005). Teaching Methodology for Islamic Knowledge in Brunei Darulsalam Universiti Kebangsaan Malaysia: *Jurnal Pendidikan*Jilid 30. Hlm 141-150.
- MEB (1975). Liselerin IX, X ve XI sınıflarının tarih dersi programları. *MEB Tebliğler Dergisi*, 1821: 44-48.
- MEB (1976). Lise haftalık ders dağıtım çizelgeleri. *MEB Tebliğler Dergisi*, 1900: 325-331.
- MEB (1983). Ortaöğretim kurumları tarih programı. *MEB Tebliğler Dergisi*, 2140: 338-342.
- MEB (1992). Tarih I-II, genel Türk tarihi 1-11-111, Osmanlı tarihi I-II öğretim programları. *MEB Tebliğler Dergisi*,2363: 474-486.
- Metin, E. (2006). Turizm destekli tarih eğitimi. *SBArD*, 8: 307-333.
- Merey, Z. (2005). Osmanlı mekteplerinde eğitim. R. Yıldız (Ed.), *II. Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (s. 25-29). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- Ocak, G. &Selimoğlu, S. (2016). Tarih öğretiminde tarih dizilerinin kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri-nitel bir analiz-. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1): 431-452.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ‘okul dışı tarih öğretimi’ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi* 4(1): 89-121.
- Özbaran, S. (2002). Tarih öğretiminin güncel sorunları. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 100: 66-68.
- Öztürk, İ.H.(2011a). Tarih öğretmeni eğitiminde tarihsel romanların kullanımı: bir eylem araştırması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 12 (4): 277-301.

Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Üzerine Bir Araştırma

- Öztürk, İ.H. (2011b). Yeni ortaöğretim tarih programları üzerine eleştirel bir inceleme. www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/102.pdf.
- Öztürk, T. & Zayımoğlu Öztürk, F. (2015). Tarih öğretmen adaylarının “öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı” dersine yönelik uygulamaları ile görüşlerinin incelenmesi. *Kafkasya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3: 63-78.
- Turan, R. (2015). Tarih öğretmenlerinin lise tarih derslerinin genel amaçlarının öğrencilere kazandırılma düzeylerine ilişkin görüşleri: (Ankara ili örneği). *Turkish Journal of Educational Studies*, 2 (3): 139-180.
- McCall, J. (2012). Navigating the Problem Space: The Medium of Simulation Games in the Teaching of History. *The History Teacher* 46 (1): 9-28.
- Subrt, J. (2013). Historical consciousness and the teaching of history in the Czech Republic. *Studia Edukacyjne*, 24: 195-223.
- Safran, M. (1993). Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3: 35-46.
- Safran, M. (2002). Orta öğretim kurumlarında tarih öğretiminin yapı ve sorunlarına ilişkin bir araştırma. *Türk Yurdu Dergisi*, 22 (175): 73-79.
- Şahin, Ç.(2004). Farklı kültürdeki öğrencilerin eğitimi için eleştirel davranışlar ve yöntemler, *Milli Eğitim*, 162: 7-15
- Şendağ, S.&Gedik, N. (2015). Yükseköğretim dönüşümünün eşliğinde Türkiye’de öğretmen Yetiştirme sorunları: bir model önerisi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 72-91.
- Şengül, T. & Akça, N. (2009). Tarih Öğretimi İçin Yaratıcı Ortamlar. I. Uluslararası Türkiye Eğitim <http://www.eab.org.tr/eab/oc/egtconf/pdfkitap/pdf/184.pdf> (E.T. 06.01.2017).
- Şengül Bircan, T. & Safran, M. (2013). Tarih öğretiminde haritaların önemi ve kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 14 (2): 461-476.
- Şimşek, A. (2008). Tarih öğretiminde sorgulamacı yaklaşım çerçevesinde soru sorma becerisi ve lise tarih ders kitaplarının durumu. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1): 1-15.
- Şimşek, A. & Güler, M. (2013). Öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine göre lise Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin öğretiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14): 543-575.
- Şimşek, A. & Pamuk, A. (2016). *Tarih yazıcılığının dünü, bugünü ve yarını üzerine kısa bir bakış*. M. Safran (Ed.) Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri (II. Baskı, ss. 23-28) İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Usta, N. (2011). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunlarına bir örnek kemal kara’nın “inkılap tarihi ve Atatürkçülük” ders kitabında iç ve dış düşman algısı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37: 163-182.
- Talin, R. 2014. The teaching of history in secondary schools. *International Journal of Social Science and Humanities Research* 2 (3): 72-78.
- Turan, R. (2012). Avni Akyol Dönemi Eğitim Siyasaları. *Milli Eğitim*, 194, 108-132.

Türkiye’de Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Üzerine Bir Araştırma

- Turan, R. (2015). Tarih Öğretmenlerinin Lise Tarih Derslerinin Genel Amaçlarının Öğrencilere Kazandırılma Düzeylerine İlişkin Görüşleri (Ankara İli Örneği), *Turkish Journal of Educational Studies*, 2 (3): 139-180.
- Yahşi, İ., Keleş, H. (2013). Tarih öğretiminde gazete kullanımının çok perspektifliğe etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 21 (2): 693-710.
- Yalansız, N. (2009). Karşılaştırmalı Tarih: Tarih Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9): 493-498.
- Yalavuz, G. (2006), Türkiye’de Tarih Öğretiminde Aktif Yöntem Uygulanışı (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yalı, S. (2016). Avrupa’da Tarih Eğitimi Ve Öğretimine Yönelik Girişimler ve Avrupa Birliği’nin Katkısı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1): 291-306.
- Yeşilbursa, C.C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *TÜBAR-XXI-II,2008 –Bahar*, 209-222.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 181-190.
- Zaman, S., Günal, H. & Zaman, N. (2011). Tarih Öğretmenlerinin Harita Kullanımı ile İlgili Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum Örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2). s 205-218.